

Finanspolisens årsrapport 2021

Polismyndigheten

April 2022

Innehåll

Förord	3
Finanspolisens uppdrag och verksamhet	4
Finanspolisens uppdrag	4
Från information till åtgärd	4
Rapporteringen till finanspolisen	8
Anledningar till misstanke under 2021	9
Penningtvätt 2021	12
Operativt arbete	13
Exempel på operativt ärende 2021	13
Valutaväxlare som möjliggörare	14
Penningtvätt via kryptovalutor	15
Brottsvinster från bedrägerier	15
Neobanker utnyttjas för penningtvätt	17
Nationell riskbedömning 2020/2021	17
Finansiering av terrorism	18
Återkoppling	20
Fokus på kvalitet i rapporterna	20
Återkoppling om risker och tillvägagångssätt	20
Strategisk och operativ samverkan	22
Finanspolisens deltagande i SAMLIT 2021	23
Ny lagstiftning 2021	24
Förslag på ytterligare åtgärder	24
Frågor och svar	26

Förord

Under 2021 fortsatte finanspolisen att flytta fram positionerna i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Tack vare utökade resurser och satsningar på analys, systemutveckling och förbättrade rutiner som bidrog till effektiviseringar, kunde finanspolisen hantera fler misstankerapporter än något år tidigare. Finanspolisen gav också återkoppling till såväl branscher som enskilda verksamhetsutövare på ett mer systematiskt sätt.

Ekonomisk vinning är en stark drivkraft för den grova och organiserade brottsligheten. Åtgärder för att förhindra att kriminella får tillgång till pengarna kan få stor effekt och finanspolisen har en central roll i Polismyndighetens arbete med återtagande av brottsvinster.

Att stoppa en målvakt som upplåter sitt konto för många små belopp från narkotikaförsäljning i ett utsatt område kan bidra till att öka tryggheten i området. Att stänga ned det växlingskontor som gör att vinster från storskalig narkotikaverksamhet kan återinvesteras i nya narkotikapartier till Sverige kan ge än större avtryck. Penningtvätt från systematiska välfärdsbedrägerier eller momskaruseller kan omsätta ännu större belopp. Att slå ut den hanteringen kan förhindra att stora brottsvinster göder grov och organiserad kriminalitet eller finansierar våldsbejakande extremism.

Oavsett beloppsstorleken eller skadan den brottsliga verksamheten innebär för samhället behöver insatser vidtas längs hela kedjan. Polismyndigheten kan inte välja att enbart fokusera på de stora och komplexa uppläggen utan måste även kunna hantera mängden av mindre underrättelseärenden parallellt.

De senaste årens avslöjanden i media vittnar om att penningtvätt är ett omfattande och globalt problem som det krävs samverkan över gränserna för att komma åt. Genom internationella samarbeten kunde svensk polis ta del av de krypterade chattarna Encrochat, Sky ECC och Anom. Materialet gav unika insikter och ledde till operativa framgångar under året.

För att hålla jämna steg med utvecklingen behöver de brottsbekämpande myndigheterna ändamålsenliga verktyg. Utredningen om stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism presenterade sitt betänkande under året och bland förslagen finns ökad möjlighet till informationsutbyte mellan myndigheter och verksamhetsutövare. Fler typer av verksamheter föreslås också involveras i arbetet med att upptäcka och kartlägga misstänkta finansiella flöden. Att stärka förmågan i alla led, från verksamhetsutövare till finanspolisen, är något som får stor betydelse för möjligheten att effektivt bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

Johan Olsson
Chef Nationella operativa avdelningen

Finanspolisens uppdrag och verksamhet

Finanspolissektionen, fortsättningsvis benämnd finanspolisen, är en del av underrättelseenheten på Polismyndighetens nationella operativa avdelning (Noa). Finanspolisen har ansvar för underrättelseverksamhet avseende penningtvätt och finansiering av terrorism och ska vara oberoende i att ta emot, analysera och sprida information inom ansvarsområdet.

Under 2021 arbetade omkring 45 personer på sektionen fördelade på fyra olika grupper. Medarbetarna kommer från olika bakgrund inom Polismyndigheten, andra myndigheter och privat verksamhet.

Finanspolisens uppdrag

Finanspolisens uppdrag är att vara både Sveriges Financial Intelligence Unit (FIU) och att vara en del av den nationella underrättelseverksamheten inom Polismyndigheten. Det innebär att finanspolisen samlar in information om när penningtvätt kan misstänkas vara ett led i att dölja vinning av brott. I uppdraget ingår även att samla in information om finansiering av terrorism.

Finanspolisen ska anpassa sin verksamhet efter de inriktningar som polisedningen ger, och använda detta som prioriteringsgrund när tips, förfrågningar, biträdesbegäran eller rapporter om misstänkta transaktioner kommer finanspolisen till del. Som underrättelsetjänst ligger det också i grunduppdraget att tidigt upptäcka trender som kan påverka annan polisiär verksamhet eller annars för samhället viktiga finansiella risker avseende penningtvätt eller terrorfinansiering.

Verksamheten styrs och berörs av ett flertal lagar och förordningar. En del av den information som ligger till grund för finanspolisens arbete kommer från verksamhetsutövare som enligt penningtvättslagen¹ är rapporteringspliktiga, såsom banker, spelbolag eller betaltjänstverksamheter. Det är endast anställda vid finanspolisen som får tillgång till det register där denna information behandlas.

Informationen bearbetas och analyseras i olika faser och kan resultera i varierande typer av åtgärder beroende på syfte.

Från information till åtgärd

Finanspolisen samlar in och omhändertar information från flera olika källor, till exempel rapporter från verksamhetsutövare, information från utländska FIU eller annan underrättelseinformation. Informationen bearbetas och analyseras i olika faser och kan resultera i varierande typer av åtgärder beroende på syfte. Exempel på åtgärder som finanspolisen vidtar kan vara att upprätta ett underrättelseunderlag, en brottsanmälan eller att starta ett strategiskt analysärende inom ett specifikt område.

Underlag kan delges andra enheter inom Polismyndigheten eller andra brottsbekämpande myndigheter att agera vidare på. De kan till exempel berika en brottsanmälan eller resultera i att mottagaren upprättar en brottsanmälan, men finanspolisen får inte per automatik information om de åtgärder som vidtagits.

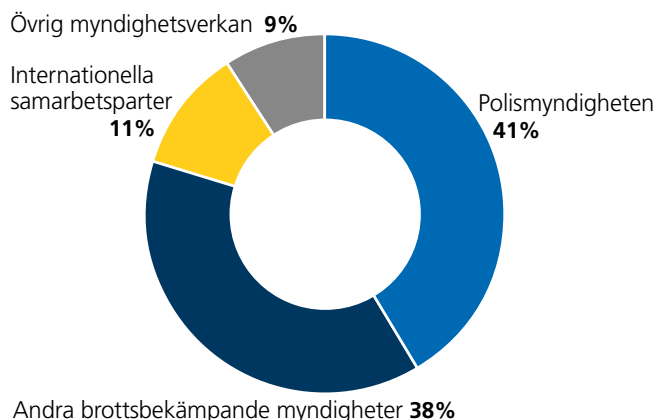
¹ Lag om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (2017:630).

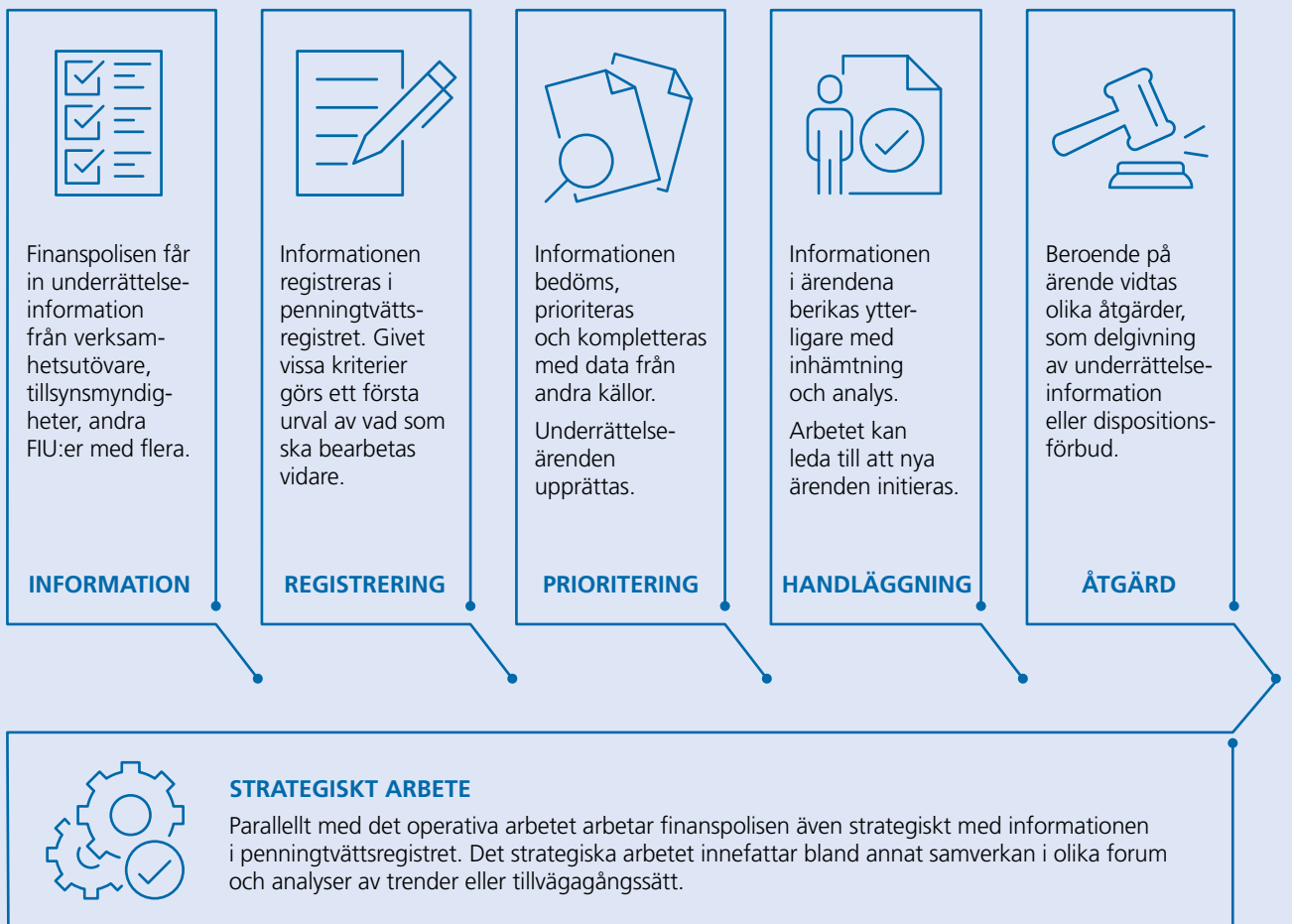
Illustrationen nedan visar förenklat hur finanspolisen tar hand om informationen som kommer in. I praktiken kan ett ärende involvera många fler delsteg (se exemplet på sidan 14).

Under 2021 delgav finanspolisen en stor mängd underrättelser vidare såväl internt till andra delar av Polismyndigheten som externt. Mottagarna var framförallt de brottsbekämpande myndigheterna i Sverige men finanspolisen lämnade också underrättelseinformation till internationella samarbetsparter som FIU:er i andra länder (se figur 1).

Figur 1. Mottagare av delgivningar 2021

Från information till åtgärd

Finanspolisen är primärt en underrättelsetjänst men vid konkreta uppgifter om brott ska en brottsanmälan upprättas också av finanspolisen. En brottsanmälan upprättas också alltid i samband med ett dispositionsförbud. Finanspolisen upprättade 609 brottsanmälningar 2021, vilket var samma antal som året innan (se tabell 1).

Analysen av informationen resulterar även i andra slags underlag som strategiska analyser, vägledning till branschorganisationer eller informationsblad såsom ”Fipo informerar”. Dessa ska verka som stöd till verksamhetsutövarna i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Den information som finanspolisen hanterar kan

alltså omsättas vidare på olika sätt och i olika syften. Informationen i en enskild rapport från en verksamhetsutövare kan därmed ligga till grund för en mängd olika åtgärder och fylla olika syften.

Tabell 1. Finanspolisens brottsanmälningar

År	Antal brottsanmälningar
2017	136
2018	165
2019	242
2020	609
2021	609

Dispositionsförbud 2021

Ett dispositionsförbud är ett temporärt förbud att flytta eller på annat sätt disponera egendom som misstänkts vara föremål för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Finanspolisen har möjlighet att fatta ett sådant beslut enligt penningtvättslagen*. Förbudet får gälla i högst två arbetsdagar och ska under tiden prövas av åklagare. Det betyder att varje dispositionsförbud inte behöver leda till ett penningbeslag och inledande av förundersökning.

Ytterligare en förutsättning för ett dispositionsförbud är att beslutet får meddelas endast om det är nödvändigt att agera utan dröjsmål för att inte riskera att egendomen göms undan. Skälen för åtgärden ska också väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär.

Både finanspolisen och verksamhetsutövare kan upptäcka omständigheter som kan leda till ett beslut om dispositionsförbud. Verksamhetsutövare kan ange en särskild riskindikator i en rapport eller kontakta finanspolisen direkt om de bedömer att det finns förutsättningar för ett beslut.

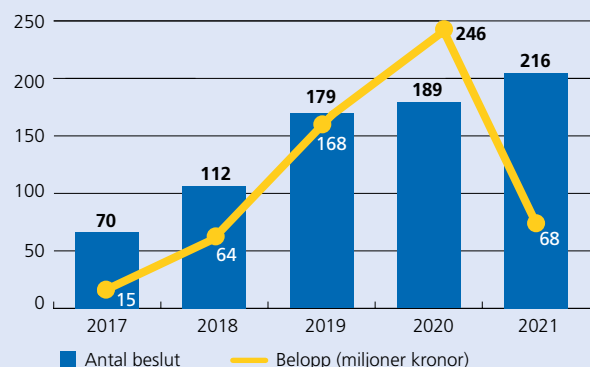
Dispositionsförbuden gäller oftast medel på ett konto men under 2021 fattade finanspolisen även ett beslut som avsåg egendom i form av kryptovaluta.

Under 2021 tog finanspolisen fler initiativ till beslut än tidigare. Totalt beslutade finanspolisen om 216 dispositionsförbud till ett värde av knappt 70 miljoner kronor, vilket var i linje med nivån 2018 (se diagram).

Enskilda fall med ovanligt höga belopp kan leda till större avvikelser i totalsumman, vilket var fallet för både 2019 och 2020.

Finanspolisen har också möjlighet att förmedla information till en pågående utredning om att det kan finnas förutsättningar för penningbeslag, vilket gjordes till knappt 70 förundersökningar under 2021. Denna åtgärd kan alltså resultera i samma effekt som ett dispositionsförbud, nämligen att kriminellas brottsliga tillgångar görs indisponibla.

Finanspolisens dispositionsförbud

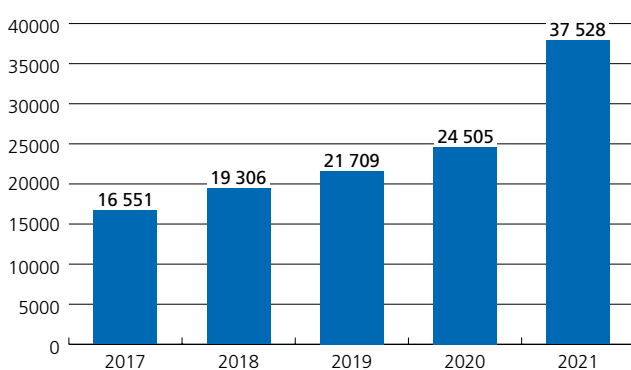
* 4 kap.11 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Rapporteringen till finanspolisen

Enligt penningtvättslagen² är vissa typer av verksamhetsutövare skyldiga att anmäla sådant som misstänks utgöra ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism till finanspolisen. Skyldigheten gäller inte bara finansiella aktörer utan även andra typer av verksamheter. Rapporteringsplikt gäller också för vissa myndigheter, bland annat tillsynsmyndigheter, med ansvar för de branscher som omfattas av penningtvättslagstiftningen.

Antalet misstankerapporter från rapporteringspliktiga aktörer har vuxit successivt de senaste åren och uppgick till 37 528 under 2021 (se figur 2).³ Det är drygt 50 procent fler än 2020 och mer än en fördubbling sedan 2017. Rapporterna kom från 278 unika rapportörer, vilket är något fler än föregående år.

Figur 2. Antal inskickade misstankerapporter

Den markanta ökningen av antalet rapporter 2021 behöver inte betyda att omfattningen av penningtvätt vuxit i motsvarande grad. Det större antalet beror sannolikt till stor del på nya tekniska förutsättningar med möjlighet till automatiserad rapportering. En delförklaring kan också vara att många banker har utökat personalstyrkan på området, vilket skapat förutsättningar för att upptäcka fler misstänkta fall av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Det är positivt att rapporteringen ökar men antalet säger inte allt om informationsvärdet av rapporterna. En enskild rapport kan innehålla genomarbetade analyser och omfattande material medan andra innehåller en enda transaktion. Det finns också stora skillnader i datakvalitet mellan rapporterna. En förutsättning för att finanspolisen ska kunna omhänderta informationen är att rapporterna är strukturerade på rätt sätt.

Under 2020 bytte Polismyndigheten IT-system för rapportering till finanspolisen. Efter införandet av det nya systemet goAML finns det fortfarande ett antal verksamhetsutövare som har utmaningar med datakvaliteten i rapporterna. Bristerna leder till felaktig information i penningtvättsregistret, vilket försvårar finanspolisens arbete. Dessutom behöver finanspolisen avsätta tid och resurser för korrigeringar och återkoppling till verksamhetsutövare. Så länge problematiken kvarstår kan det växande antalet rapporter inte bidra fullt ut till

² Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

³ Diagrammet visar antalet rapporter från de aktörer som har skyldighet att rapportera misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism. Utöver dessa tar finanspolisen även emot underrättelser från andra brottsbekämpande myndigheter och Financial Intelligence Units i andra länder. Det kan också komma in tips från allmänheten.

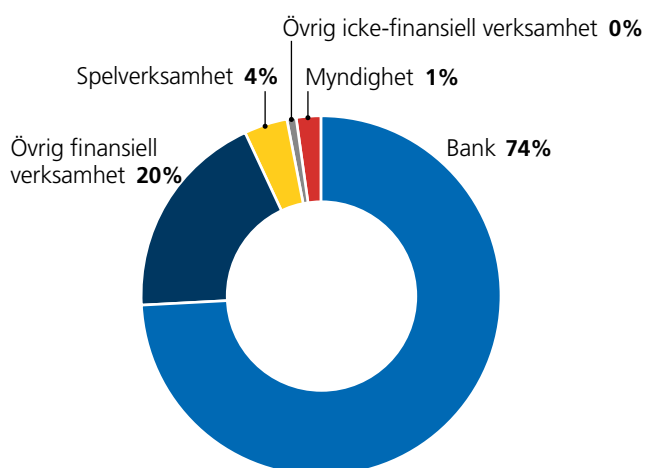

bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. Under 2021 prioriterade finanspolisen därför arbetet med att utvärdera och ge underlag för att förbättra rapportkvaliteten (se avsnittet *Återkoppling*).

Tabell 2 på sidan 11 visar hur antalet misstanke-rapporter fördelas på olika kategorier av verksamhetsutövare. Liksom tidigare år kommer cirka tre fjärdedelar av alla misstanke-rapporter från bankerna (se figur 3). För den finansiella sektorn som helhet är andelen över 90 procent. Spelsektorn bidrar också med en relativt stor del av rapporteringen och endast omkring en halv procent av rapporterna kommer från övriga branscher.

Bland exempelvis fastighetsmäklare, advokater och revisorer är det bara några enstaka verksamhetsutövare per år som rapporterar misstankar till finanspolisen. Här behöver antalet rapportörer och rapporter bli fler. Bland de finansiella aktörerna finns det snarare potential att öka informationsvärdet av de rapporter som redan skickas in.

Figur 3. Andel av antal misstanke-rapporter 2021

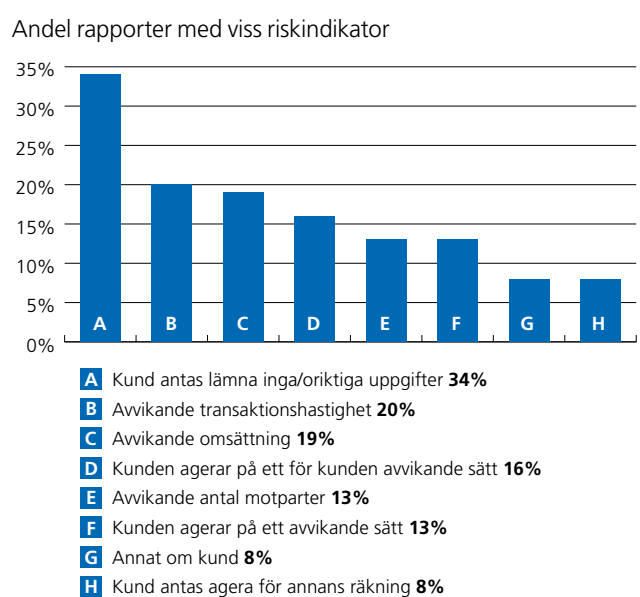
Anledningar till misstanke under 2021

Verksamhetsutövarna anger om rapporterna som skickas in avser misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Rapporterna märks också med en eller flera riskindikatorer för att visa vilka omständigheter som föranlett misstanken.

Den absoluta merparten av rapporteringen till finanspolisen rör misstankar om penningtvätt. Under 2021 handlade 98 procent av rapporterna om misstänkt penningtvätt, 1 procent om misstänkt terrorfinansiering och i ungefär 1 procent förekom misstankar om både och.

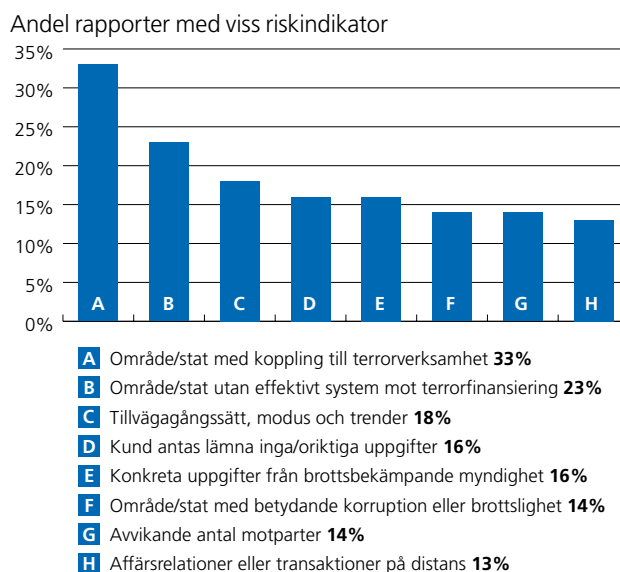
En vanlig riskindikator vid misstanke om penningtvätt är att kunden antas lämna ofullständiga eller oriktiga uppgifter. Omkring en tredjedel av rapporterna är märkta med den indikatorn (se figur 4). Det är också vanligt att verksamhetsutövarna reagerar på hög transaktionshastighet eller hög kontoomsättning i förhållande till vad som är känt om kunden. Nära var tredje rapport är märkt med någon av dessa två indikatorer.

Figur 4. Vanligaste indikatorerna penningtvätt

Misstankar om finansiering av terrorism har oftast indikatorn geografiskt område (se figur 5). Det kan vara ett område där det förekommer terrorverksamhet eller korruption eller en stat som saknar effektiva system för bekämpning av penningtvätt och terrorfinansiering. Indikatorer om otillräcklig kundkännedom förekommer också relativt ofta, bland annat på grund av att kunden befinner sig på distans och att det därför är svårt att säkerställa kundens identitet.

Figur 5. Vanligaste indikatorerna terrorfinansiering

Tabell 2. Antal inkomna rapporter per bransch 2017–2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Bank- och finansieringsrörelse inklusive kreditmarknadsbolag	12 169	14 421	16 831	18 342	27 801
Livförsäkringsrörelse	32	32	42	17	33
Värdepappersverksamhet	..	10	19	6	4
Anmälningspliktig finansiell verksamhet	27	166	493	163	383
Försäkringsförmedling	..	..	..	0	1
Institut för elektroniska pengar (inklusive ombuds rapportering)	35	50	39	13	4
Fondverksamhet, inklusive alternativa investeringsfonder	..	..	..	2	2
Betaltjänstverksamhet *	3 674	3 764	3 045	4 032	6 743
Valutaväxling och inlåning				270	325
Konsumentkreditverksamhet	68	149	185	87	138
Bostadskreditverksamhet	..	..	..	12	8
Fastighetsmäklare	6	..	23	5	6
Speltjänstverksamhet **	381	474	481	907	1 444
Yrkesmässig handel med varor ***	55	37	83	122	116
Pantbanker	7	6	6	12	17
Revision (Godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag)	8	7	20	8	20
Bokföring eller revisionstjänst (Inte godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag)	9	16	19	6	9
Skatterådgivare	..	..	..	4	0
Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå	..	..	6	1	1
Jurist, annan oberoende	..	..	..	0	3
Bolagsbildare, förvaltare etc.	..	..	..	0	0
Tillsynsmyndigheter	24	23	19	8	7
Annan myndighet	47	133	239	488	463
TOTALT	16 551	19 306	21 709	24 505	37 528

.. betyder att branschen rapporterat fem eller färre rapporter under året. Fr.o.m. 2020 redovisas faktiskt antal.

* I kategorin Betaltjänstverksamhet ingick 2015–2019 både betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer, inkl. valutaväxling. Från och med 2020 har Valutaväxling och inlåning brutits ut och redovisas särskilt.

** Speltjänstverksamhet infördes i penningtvättslagen 2017-08-01.

*** I kategorin Yrkesmässig handel med varor ingår auktionsföretag samt företag som handlar med transportmedel, skrot, ädelstenar, antikviteter och konst till ett värde som överstiger 5 000 euro. Före den 1 augusti 2017 var gränsvärdet 15 000 euro.

Penningtvätt 2021

Under 2021 var valutaväxling ett av finanspolisens prioriterade områden i arbetet mot penningtvätt. Bakgrunden till det är bland annat innehållet i de dekrypterade chattarna, Encrochat, Sky ECC och Anom som gav nya insikter om penningtvätt och hanteringen av vinster från organiserad brottslighet. Materialet visade att valutaväxling fyller en central funktion för smugglingen av narkotika till Sverige.

Avsnitten i detta kapitel beskriver delar av finanspolisens arbete mot penningtvätt 2021. Förutom valutaväxling hanterade finanspolisen en stor variation av ärenden, bland annat penningtvätt med kryptovaluta, penningkurirer, insiders och andra möjliggörare, samt företag som kontrolleras av kriminella nätverk.

Finanspolisen gjorde också fördjupade analyser av olika fenomen och tillvägagångssätt. Ett analysområde var användningen av kryptovaluta där underrättelser tyder på ökat intresse bland kriminella aktörer. Ett annat var penningtvätt i samband med bedrägerier. Omkring en femtedel av alla penningtvättsrapporter gäller misstankar om att pengar härrör från bedrägeri.

Penningtvätt via så kallade neobankers var ytterligare ett tema för fördjupad analys då allt fler sådana aktörer etablerar sig på marknaden. De olika analysområdena beskrivs närmare i kommande avsnitt. Finanspolisen var också drivande i att ta fram en nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism som publicerades under året.

Detta är penningtvätt

Möjligheten att tjäna pengar är den huvudsakliga drivkraften bakom organiserad brottslighet. För att kriminella ska kunna använda brottsvinster i den lagliga ekonomin behöver pengarna tvättas. Penningtvätten sker vanligen genom en serie transaktioner, där brottsutbytet skiftar ägare och form, och kanske delas upp i mindre delar. De som tvättar pengar kan ta hjälp av så kallade möjliggörare. Möjliggörarna kan ha expertkunskap eller erbjuda tjänster som behövs i uppläggen. Tillvägagångssätten varierar men involverar ofta stegen som beskrivs schematiskt här intill.

Det är värt att notera att det inte är alla brottsvinster som tvättas. En del konsumeras utan att någon egentlig tvätt har skett och en del återinvesteras i fortsatt kriminell verksamhet. Så kallad omvänd penningtvätt förekommer också, vilket syftar till att omvandla vita pengar till svarta, till exempel för att betala svarta löner.

PLACERING

Placering handlar om att få in brottsvinsterna i det finansiella systemet, till exempel via kontantinsättningar eller köp och försäljning av varor.

SKIKTNING

Skiktning är transaktioner som görs för att dölja spåren mellan pengarnas ursprung och slutmål. Pengarna flyttas ofta i flera steg för att minska risken för upptäckt.

INTEGRERING

I det sista steget ska pengarna integreras i den vita ekonomin. Det kan göras genom allt från löpande konsumtion till investering i fastigheter och företag.

Operativt arbete

Som nämnts var valutaväxling och utförsel av valuta från Sverige ett av fokusområdena i det operativa arbetet 2021. Finanspolisen har både samverkat med andra brottsbekämpande enheter och drivit egna operativa ärenden som resulterat i brottsanmälningar. Dessutom har finanspolisen bidragit med underlag till Finansinspektionen för riktad tillsyn mot växlingskontor.

Under 2021 var valutaväxling ett av finanspolisens prioriterade områden i arbetet mot penningtvätt.

Finanspolisens operativa underrättelsearbete spänner över en mängd områden. Listan nedan visar några exempel på operativa ärenden under 2021. Det bör noteras att det handlar om arbete på underrättelsestadiet och att det inte är säkert att ärendena tagits vidare till förundersökning eller dom.

- Finansiell underrättelseinhämtning om en resebyrå i ett utsatt område resulterade i en anmälan för grovt penningtvättsbrott. Tillslag mot resebyrån gav stora kontantbeslag.
- Penningkurirer som har koppling till ett internationellt kriminellt nätverk med rötter i Centralasien greps på Arlanda med stora kontantbelopp. Finanspolisen arbetade vidare med kartläggning av de bolag som personerna kunde knytas till för att på så sätt stärka misstankarna om penningtvätt.
- En svensk person bosatt i ett annat europeiskt land misstänktes möjliggöra penningtvätt av brottsvinster med hjälp av transaktioner i kryptovaluta. I det ärendet samarbetade finanspolisen med utländsk polis.
- Finanspolisen bidrog med finansiell underrättelseinhämtning efter misstankar om korrupcion vid en offentlig upphandling.
- En granskning av misstänkta transaktioner i samband med insamling av pengar gjorde att finanspolisen kunde identifiera personer som kan ha koppling till terrorfinansiering.

- En advokat misstänks agera möjliggörare av penningtvätt genom att upplåta klientmedelskontot åt kriminella aktörer och deras brottspengar.
- Finanspolisens kartläggning av en narkotikagrossist som identifierats i materialet från de dekrypterade chattarna, visade att brottsvinster investerats i bland annat fastigheter.
- Indikationer på penningtvätt i en idrottsklubb ledde till misstankar om personer i klubbens närhet med koppling till ett kriminellt släknätverk.
- Finanspolisen noterade en ökning av rapporter rörande kreditbedrägerier där vissa bolag återkom systematiskt som verktyg för bedrägerierna. Det gjorde att en förundersökning kunde inledas som ledde till en fällande dom.

Exempel på operativt ärende 2021

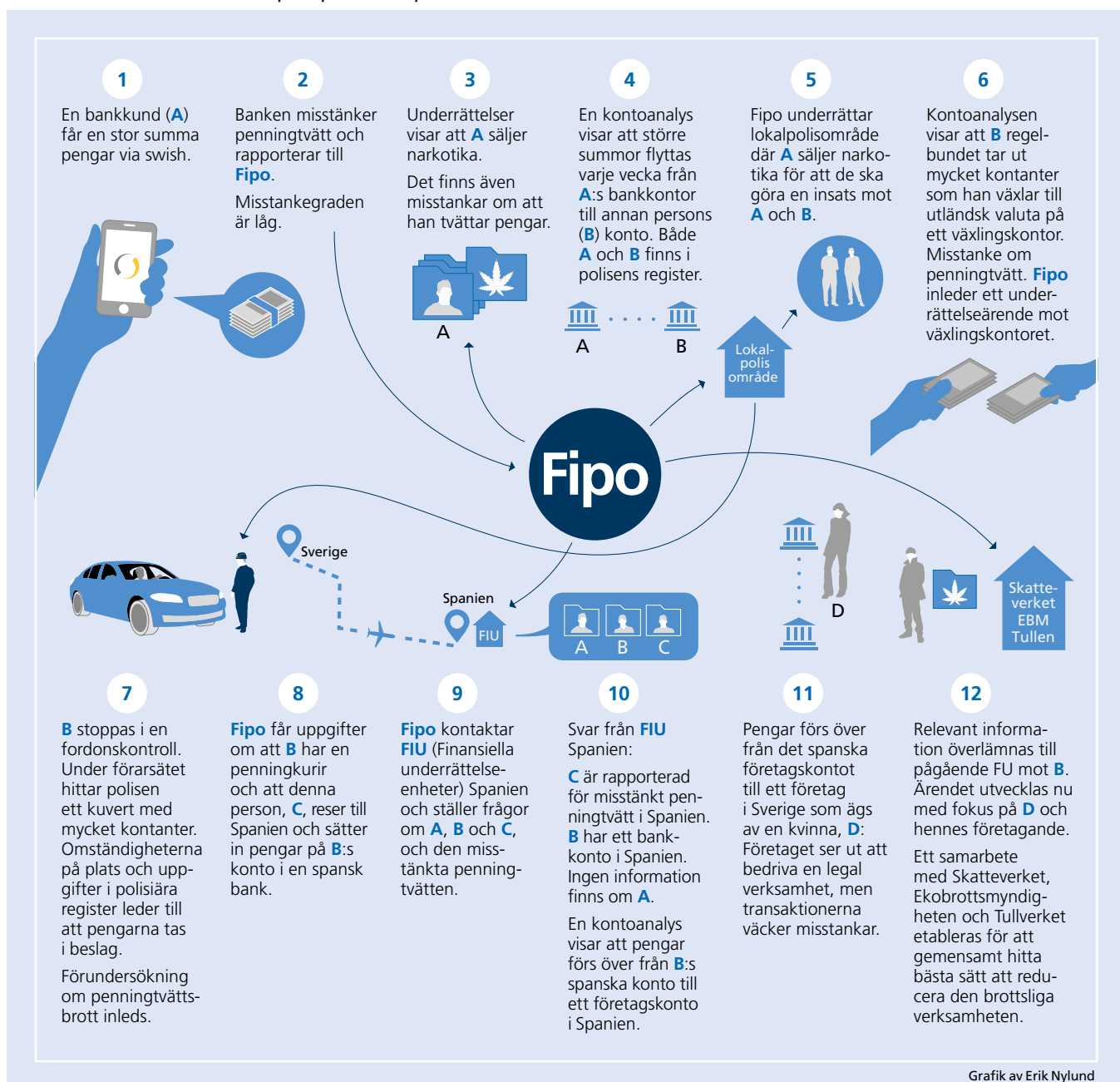
Vissa ärenden är av enklare karaktär medan mer komplexa ärenden kan löpa över lång tid och involvera många olika samarbetsparter i flera länder. Illustrationen på nästa sida visar exempel på vilka steg som kan behöva vidtas i ett mer omfattande ärende och hur finanspolisens operativa arbete på olika sätt kan komma till nytta.

Ärendet startade med att en bank kontaktades av ett mäklarkontor vid ett köp av en lägenhet. Banken reagerade på att kunden hade betydligt mer pengar på sitt konto än tidigare. Banken undersökte omständigheterna till detta men då de inte fick tillräcklig klarhet i pengarnas ursprung skickades en penningtvättsrapport till finanspolisen.

Efter bearbetning av uppgifterna och informationsutbyte i flera olika led inom Polismyndigheten och med utländskt FIU ledde den initiala penningtvättsrapporten till ny information om en annan aktör och ett bolag som kunde misstänkas för penningtvätt.

Som framgår av exemplet är vägen från information till åtgärd inte alltid så rak som i den schematiska bilden på sidan 6. Ärendet visar också att en enskild rapport kan bli en viktig pusselbit som ger ett bidrag utöver den ursprungliga misstanken.

Illustration av ett exempel på ett operativt ärende

Valutaväxlare som möjliggörare

Verksamhet inom valutaväxling utgör en viktig kanal för kriminella aktörers penningtvätt och illegala hantering av brottsvinster. Under 2021 har finanspolisen analyserat hur illegal valutaväxling utnyttjas i penningtvätts syfte samt hur riktade insatser kan ge effekt.

Kartläggningen visar att valutaväxlare med brottsliga syften ofta fungerar som en viktig länk inom grov och organiserad brottslighet. Inte sällan är narkotikahandel den primära källan till de brottsvinster som omsätts, men andra brottsområden som förekommer i sammanhanget är exempelvis människosmuggling, terrorverksamhet och utnyttjande av svart arbetskraft.

Valutaväxlarna kan vara enskilda kriminella individer som agerar utan formell verksamhet,

kriminella växlingskontor med legitima fasader, informella betalningssystem, eller ombud för penningöverföring. De brottstyper som ofta kopplas till själva verksamheterna är, förutom näringspenningtvätt, andra typer av ekonomisk brottslighet såsom bokföringsbrott och skattebrott.

Det är idag relativt enkelt att starta upp och registrera en till synes legitim verksamhet inom valutaväxling. Detta faktum utnyttjas av kriminella aktörer och andra möjliggörare som genom sådana verksamheter kan tvätta mångmiljonbelopp.

Det framkommer med all tydlighet att tillgången till illegal valutaväxling är avgörande för den storskaliga narkotikahandeln i Sverige.

I finanspolisens analys bedöms den här typen av verksamheter vara centrala möjliggörare för penningtvätt. Aktörerna utgör viktiga plattformar för kriminellas behov av valutaväxling, men även för utförsel av kontanta brottsvinster, dvs. kurirverksamheter. I regel rör det transport av kontanter som härrör från grov brottslighet.

I en tidigare analys av den dekrypterade plattformen Encrochat, uppskattas beloppen som narkotikahandeln omsätter på grossistnivå uppgå till cirka 12 miljarder kronor årligen i Sverige. Stora delar bedöms föras ut ur Sverige för återinvestering i nya narkotikapartier utomlands. Det framkommer med all tydlighet att tillgången till illegal valutaväxling är avgörande för den storskaliga narkotikahandeln i Sverige.

Under 2021 bedrevs ärenden och operativa insatser framgångsrikt inom brottsbekämpande myndigheter. Genom en nära myndighetssamarbete har kriminella verksamheter inom valutaväxling stängts ned. Detta bedöms temporärt ha reducerat kriminellas förmåga att tvätta och hantera brottsvinster.

Penningtvätt via kryptovalutor

Under 2021 fortsatte finanspolisen att öka sin förmåga att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism via kryptovalutor, exempelvis genom utbildningar, analys och samverkan.

Rapporteringen av misstänkta transaktioner i kryptovalutor fortsatte att öka 2021. Misstanke-

rapporterna kom från såväl banker som verksamhetsutövare inom kryptovalutor, varav de senare stod för ungefär en fjärdedel av rapporterna.

Vanliga anledningar till misstanke är att kunden har en avvikande omsättning samt att kunden antas agera åt någon annan. I rapporterna från banker är den enskilt mest förekommande misstanken att pengarna härrör från bedrägerier. Det är också vanligt med misstankar om kryptovaluta som medel för betalningar av illegala varor och tjänster.

Illegala kryptoväxlare är en utmaning i bekämpningen av organiserad brottslighet eftersom de fungerar som möjliggörare av penningtvätt för kriminella aktörer och nätverk. Det finns ett samband mellan allvarlig och organiserad brottslighet och personer som rapporteras för transaktioner i kryptovaluta. Nära en tredjedel av personerna förekommer i andra underrättelser om grov organiserad brottslighet. Det handlar framför allt om narkotika, vapen och våld, penningtvätt, systematiska vinningsbrott, samt bedrägerier.

Det finns ett samband mellan allvarlig och organiserad brottslighet och personer som rapporteras för transaktioner i kryptovaluta.

Användandet av kryptovalutor och kryptotillgångar ökar och marknaden är i ständig förändring. Det tillsammans med ett stort intresse för kryptovalutor bland kriminella aktörer medför att det är av stor vikt att både myndigheter och verksamhetsutövare har en god kunskapsnivå och samverkar. I och med att handel med kryptovalutor sker internationellt är ett gränsöverskridande samarbete en grundförutsättning för att motverka penningtvätt med kryptovalutor.

Brottsvinster från bedrägerier

Omkring var femte penningtvättsrapport som skickas in till finanspolisen gäller misstankar om att pengarna härrör från bedrägeri. Bedrägerier är också den i särklass vanligaste typen av brottslig verksamhet som förekommer i fällande domar vid penningtvättsbrott. Det beror delvis på att det i enklare bedrägeriupplägg ofta är relativt okomplicerat att styrka att pengarna kommer från brott då

det går att se mellan vilka konton och kontoinnehavare en överföring har skett.

Under 2021 gjorde finanspolisen en analys av vad rapporteringen säger om hanteringen av brottsvinster från bedrägerier.⁴ Analysen visar att det ofta handlar om multikriminella aktörer och att det är stor risk att bedrägerivinsterna återinvesteras i annan allvarlig brottslighet som narkotika, vapen och våld.

Genomgången visar också att det finns strukturella skillnader mellan aktörerna bakom olika typer av bedrägerier vad gäller ekonomisk kapacitet, organisationsförmåga och tillgång till våldskapital. Även brottsvinsternas omfattning skiljer sig åt, liksom i vilken utsträckning penningtvätten upptäcks och rapporteras.

Både mörkertalet och den faktiska omfattningen bedöms vara särskilt stor för moms- och välfärdsbedrägerier. Trots ett fåtal sådana misstanke-rapporter summerades de rapporterade transaktionerna till hundratal miljoner kronor på ett år.

Analysen visar att det ofta handlar om multikriminella aktörer och att det är stor risk att bedrägerivinsterna återinvesteras i annan brottslighet.

Finanspolisen har jämfört de olika bedrägerityperna utifrån en skattning av brottsvinsternas omfattning, de kriminella aktörernas förmåga och risken att pengarna återinvesteras i organiserad brottslighet. Med den utgångspunkten bedöms moms- och välfärdsbedrägerierna utgöra det största hotet. Dessa genererar miljardbelopp årligen, belopp som kan återinvesteras i annan brottslighet. Aktörerna har hög ekonomisk och organisatorisk förmåga och tydliga kopplingar till grov och organiserad brottslighet.

BEC-bedrägerier⁵, lånebedrägerier och vishingbedrägerier⁶ innebär också betydande hot ur ett brottsvinstperspektiv, men av lite olika skäl. BEC-bedrägerier står för en väsentlig del av rapporterna till finanspolisen. Penningtvätten bedöms vara omfattande och organisationerna kan i många fall knytas till internationella kriminella nätverk.

Även lånebedrägerier summerar till relativt stora belopp. Bedrägerierna möjliggör för grovt kriminella att tillgodogöra sig brottsvinster genom ägande av bland annat fastigheter och skapar dessutom incitament för att rekrytera möjliggörare, som insiders på banker.

Vishingbedrägerierna genererar relativt sett mindre belopp men är den bedrägerityp där störst andel misstanke-rapporterade personer har samband med annan brottslighet och med kriminella nätverk. Vishingbedrägerierna bedöms vara en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten i Sverige.

Det finns ett antal sårbarheter som behöver täppas till för att försvåra utvinning och tvätt av brottsvinster från bedrägerier. Det handlar om att stärka bankers och andra verksamhetsutövers förmåga att upptäcka och förhindra bedrägerierna innan de sker, men också om ökad kontroll hos utbetalande myndigheter i samband med moms- och välfärdsbedrägerier.

Några tänkbara sårbarhetsreducerande åtgärder är:

- Systematisk övervakning av transaktioner på skattekonton med avseende på penningtvättsrisker, från både Skatteverkets och verksamhetsutövarnas sida.
- Högre grad av kundanpassning i övervakningen av transaktioner på företagskonton.
- Teknisk lösning hos bankerna för att upptäcka och stoppa transaktioner från BEC-bedrägerier innan de genomförs.

⁴ Se finanspolisens rapport <https://polisen.se/contentassets/ecf43d8a5243446abae-6aa441dbd574e/bedragerier-och-penningtvatt.pdf>

⁵ BEC (Business Email Compromise) bygger på att bedragaren i e-post utger sig för att vara någon annan för att förmå en anställd i ett bolag att genomföra transaktioner.

⁶ Vishing innebär att gärningsmännen kontaktar någon per telefon och säger sig vara exempelvis banktjänsteman på den utsattes bank. På så sätt förmås den som kontaktats att utföra en handling som ger ekonomisk vinning åt bedragarna.

- Stärkt kontroll av identitet och löneunderlag i samband med kreditgivning för att minska risken för lånebedrägerier.

Neobanker utnyttjas för penningtvätt

Framväxten av så kallade neobanker har ökat under senare år.⁷ Neobankerna möjliggör snabba och gränsöverskridande transaktioner, vilket gör dem attraktiva för kriminella aktörer för att tvätta svarta pengar eller för att finansiera allvarlig brottslighet, som terrorism. Kriminella aktörer kan också utnyttja konton hos neobanker för att agera anonymt samt för att handla eller betala med kryptovalutor.

Med anledning av det initierade finanspolisen under 2021 en analys av risker och tillvägagångssätt för penningtvätt och terrorfinansiering via neobanker. Analysen bekräftar att neobanker utnyttjas för penningtvätt, bland annat i form av skiktning för att dölja att pengar härrör från brottslig verksamhet.

Underrättelser visar på kriminella aktörer som flitiga användare av neobanker. Nära 40 procent av de personer som misstankerapporterades för transaktioner till eller från konton i neobanker förekom också i andra underrättelser om grov och organiserad brottslighet.

Underrättelser visar på kriminella aktörer som flitiga användare av neobanker.

Genomgången tyder på att aktörer som tvättar pengar via neobanker i stor utsträckning träffar samma kriminella grupperingar som utgör hotet i utsatta och särskilt utsatta områden med en stark koppling till narkotika- och våldsbrottslighet.

Nationell riskbedömning 2020/2021

I april 2021 publicerade Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism⁸ en

ny nationell riskbedömning. Till grund för rapporten låg ett omfattande arbete som påbörjades mer än ett år tidigare. Finanspolisen avsatte flera resurser till projektet och bidrog till metodutveckling, analys och framtagning av själva rapporten.

Riskbedömningen utgick från de 22 olika sektorer som omfattas av den svenska penningtvättslagstiftningen. Baserat på en kartläggning av hot och sårbarheter bedömdes risken för att en viss sektor utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Riskerna jämfördes sedan i en nationell kontext med avseende på vilka konsekvenser de kan ha på samhället. För penningtvätt gjordes en kvantitativ gradering på en fyrgradig skala, medan bedömningen av risker för finansiering av terrorism endast gjordes kvalitativt.

Bland finansiella verksamheter bedömdes risken för penningtvätt vara högst för bank och finansiella institut. Bankerna står för den grundläggande finansiella infrastrukturen och i princip alla pengar som tvättas behöver passera banksystemet i något skede. Även finansiella institut löper stor risk att utnyttjas, framför allt växlingskontor och den oregistrerade handeln med virtuella valutor.

Utanför den finansiella sektorn bedömdes både hot och sårbarheter vara störst inom varuhandeln. Kontantköp av lyxvaror erbjuder anonymitet till en viss beloppsgräns och det krävs ingen specialistkunskap hos de kriminella aktörerna för att tvätta pengar.

Spelbolag och fastighetsmäklare är andra exempel på sektorer som kan utnyttjas för penningtvätt utan att varken verksamhetsutövarna själva eller involverade banker upptäcker det. På spelmarknaden bedömdes hotnivån vara allra högst på grund av hög tillgänglighet och möjlighet att omsätta relativt stora belopp på kort tid.

En mer utförlig beskrivning av hot- och sårbarhetsanalysen och konsekvensbedömningen samt förslag på riskreducerande åtgärder finns att läsa i rapporten *Nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige 2020/2021*.⁹

⁷ Begreppet neobank är inte en juridisk term. Betydelsen av ordet är "ny bank", där neo står för ny/modifierad på latin. En neobank kan enkelt beskrivas som en digital bank där användaren kan utföra alla sina tjänster via en mobilapp eller genom ett webbgränssnitt. Neobanker kan erbjuda många av de produkter och tjänster som de traditionella bankerna gör men behöver inte vara banker i formell mening med banklicens utan kan exempelvis vara betalinstitut eller e-pengainstitut.

⁸ Polismyndigheten leder en nationell samordningsfunktion mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Funktionen består av representanter från 17 organisationer, bland annat brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter.

⁹ <https://polisen.se/siteassets/dokument/finanspolisen/nationell-riskbedomning-av-penningtvatt-och-finansiering-av-terrorism.pdf>

Finansiering av terrorism

Under året drev finanspolisen flera operativa ärenden i underrättelsearbetet mot finansiering av terrorism. Ärendena rörde allt från misstänkt terrorfinansiering med kryptovalutor till kontantöverföringar med hjälp av kurirer.

Till skillnad från penningtvätt, där syftet är att dölja pengarnas brottsliga ursprung, handlar terrorfinansiering om att dölja pengarnas ändamål och därmed pengarnas destination. Något annat brott behöver alltså inte föregå finansiering av terrorism. Många terroristbrott har finansierats med relativt små, ibland vita, medel.

Ärendena rörde allt från misstänkt terrorfinansiering med kryptovalutor till kontantöverföringar med hjälp av kurirer.

Även om flera av de terrorattentat som har genomförts under senare år varken krävt några specialistkunskaper eller stora summor pengar har terroristorganisationer också ett behov av ekonomiska medel för infrastruktur, rekrytering, propaganda och operativ verksamhet.

Några av erfarenheterna från finanspolisens underrättelsearbete mot terrorfinansiering är följande:

- I Sverige har terrorfinansiering funnits under flera decennier men från 2015 ökade den markant, troligen som en konsekvens av flyktingkrisen med anledning av kriget i Syrien.

- Sverige är primärt ett avsändarland, alltså att pengar samlas in i Sverige och flyttas till utlandet för att direkt eller indirekt finansiera terrorverksamhet, men det förekommer också att pengar flyttas till Sverige för att finansiera radikaliseringsarbete.
- Terrorfinansiering bedöms förekomma i större utsträckning inom den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön jämfört med övriga våldsbejakande miljöer.
- Samtliga våldsbejakande miljöer visar förmåga att använda kryptovalutor för insamlingsverksamhet från medlemmar eller från individer. I vissa fall sker dessa insamlingar under falsk förespeglning att det handlar om donationer till välgörande ändamål.
- Efter det att IS i Syrien och Irak blivit en mindre betydande aktör har finanspolisens fokus flyttats till att försöka hitta penningströmmar till andra länder där terroristorganisationer är verksamma.
- Sektorer där det finns särskild terrorfinansieringsrisk är registrerade betaltjänstleverantörer och betaltjänstförmedlare. Oregistrerade Hawala-förmedlare¹⁰ som i regel är okända för myndigheter bedöms också vara en högrisksektor.

¹⁰ Aktörer som förmedlar transaktioner genom informella betalningssystem. Systemet bygger på att förmedlare runt om i världen går i god för specifika tillgångsbelopp för sina kunder. Dessa belopp kan sedan byta ägare mellan individer på helt olika platser, i regel genom kontanta in- och utbetalningar hos de lokala förmedlarna. Förmedlarna reglerar sedan beloppen sinsemellan på aggregerad nivå.

Återkoppling

Återkoppling till verksamhetsutövare är en del av finanspolisens uppdrag. Det kan göras på många olika sätt och i ett flertal forum. Ett stort fokus under 2021 var att ge återkoppling på datakvaliteten i rapporter från verksamhetsutövarna. Att informationen i rapporterna har angivits på rätt sätt är en grundläggande förutsättning för finanspolisens fortsatta arbete.

Till synes enkla fel – som att ett kontonummer är angivet i fel format – försvårar sammanlänkningen av informationen i penningtvättsregistret avsevärt. Detta har en direkt påverkan på den vidare analysen av informationen och således på förutsättningarna att vidta operativa åtgärder, exempelvis ett dispositionsförbud, samt att delge information vidare. Det är därför nödvändigt att säkerställa datakvaliteten i rapporteringen.

Fokus på kvalitet i rapporterna

En rapport som inte uppfyller de grundläggande kraven avvisas och rapportören behöver korrigera eller komplettera rapporten och skicka in den på nytt. Vid behov hålls en dialog med rapportören för att reda ut oklarheter i rapporteringen.

Rapporter från verksamhetsutövare som bedömts ha en god grundläggande nivå i sin rapportering godkänns per automatik. Dessa verksamhetsutövare får vid behov en mer samlad återkoppling på sina rapporter. Under 2021 genomfördes en större insats där ett 40-tal verksamhetsutövarers rapporter under en viss tidsperiod granskades mot en grundläggande standard. Underlag med samlad återkoppling skickades ut till respektive verksamhetsutövare. I flera fall hölls möten i syfte att utreda oklarheter och frågeställningar.

Säkerställandet av datakvaliteten och den samlade återkopplingen är ett tidskrävande arbete för både finanspolisen och för verksamhetsutövarna men också avgörande för att informationen ska kunna komma till nytta. Högre rapportkvalitet är en förutsättning för att finanspolisen i ett senare skede ska kunna analysera kluster, se samband mellan nätverk och upptäcka brottsvinster som skiktas. På så sätt kan mer information omsättas till operativa underlag att delge vidare inom Polismyndigheten eller till andra brottsbekämpande myndigheter, såsom Ekobrottsmyndigheten eller Säkerhetspolisen. Det kan sedan leda till en dom eller en administrativ åtgärd som bidrar till bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Till synes enkla fel – som att ett kontonummer är angivet i fel format – försvårar sammanlänkningen av informationen i penningtvättsregistret avsevärt.

Återkoppling om risker och tillvägagångssätt
Ett annat sätt att ge återkoppling är att upplysa om aktuella tillvägagångssätt och trender samt vilka risker som kan finnas för ett visst betalsätt eller i en viss bransch. Denna typ av återkoppling syftar till att hjälpa verksamhetsutövarna att på ett systematiskt sätt fånga upp misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism och stoppa misstänkta transaktioner i ett tidigt skede. Sådan mer generell återkoppling ges i olika former såsom i informationsutskick eller genom bransch- eller ämnes-specifika rapporter.

Finanspolisen håller också utbildningar och deltar i olika typer av seminarier, informationsträffar och branschdagar. Under 2021 deltog finanspolisen bland annat i:

- Föredragningar om riskerna för penningtvätt via spelsektorn i flera olika forum som arrangerades av Spelinspektionen och av branschorganisationer.
- Myndighetsgemensam utbildningssatsning inom området penningtvätt tillsammans med bland andra Finansinspektionen.
- Utbildningar för banksektorn och fastighetsmäklarsektorn genom respektive branschorganisationer.
- Seminarier för de olika typer av verksamhetsutövare som står under tillsyn av länsstyrelserna.
- Föredragningar för flera av myndigheterna inom Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism, bland annat för Revisorsinspektionen.

Strategisk och operativ samverkan

Under år 2021 fördjupade finanspolisen samarbetet med både nationella och internationella samverkanspartners på ett sätt som gav positiva resultat för brottsbekämpningen. Finanspolisen kunde fortsätta att analysera informationen i krypterade chattar såsom Sky ECC, Anom och Encrochat som inhämtats tack vare underrättelseenhetens samverkan med EU-länder och USA. Det ledde till fortsatta framgångar i arbetet mot organiserad brottslighet, bland annat eftersom ett stort antal aktörer i kriminella nätverk dömts i domstol i Sverige och nyckelpersoner kunde identifieras.

Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism publicerade en nationell riskbedömning med utgångspunkt från de sektorer som omfattas av penningtvättslagstiftningen.¹¹ Finanspolisen var drivande i arbetet med riskbedömningen och deltog i utbildningsinsatser för att öka kunskapen och riskmedvetenheten hos verksamhetsutövare i de branscher där riskerna bedömts vara störst.

Samarbetet med Sveriges fem storbanker som initierades 2020 har blivit av mer permanent karaktär och utökats med en ny grupp med mer strategiskt fokus (se avsnittet om SAMLIT på nästa sida).

Den fortlöpande dialog som under året innan initierades med Finansinspektionen stärktes också. Genom en särskild överenskommelse¹² har finanspolisen kunnat delge mer konkreta upplysningar för

att hjälpa Finansinspektionen att bättre rikta sina insatser mot sektorer där risker uppdragats.

På det internationella planet fortsatte finanspolisen att verka i olika strategiska forum, bland annat inom den globala organisationen Financial Action Task Force (FATF)¹³. Mötena fick hållas i virtuella versioner även detta år på grund av pandemin. Några av resultaten av arbetet inom FATF är att man har antagit ett dokument om bästa praxis för frysning av tillgångar samt utarbetat en ny vägledning om kryptovalutor och ”Crypto Asset Service Providers”. Organisationen har också beslutat att stärka en rekommendation till medlemsländerna om tillgänglig information i register över personer eller företag som de facto ligger bakom ett bolag, så kallade verkliga huvudmän.

Inom EU presenterade Europeiska kommissionen under sommaren 2021 ett omfattande lagstiftningspaket mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Finanspolisen har aktivt medverkat i en arbetsgrupp inom ett EU-forum som kallas FIU Platform med andra FIU:er¹⁴ från EU där man har bevakat och försökt påverka de EU-rättsakter som förhandlas fram mellan EU:s institutioner. Finanspolisen har också stöttat Regeringskansliet med expertis inom samma område. Inom övriga internationella forum, exempelvis arbetet inom Egmont Group¹⁵, har arbetet fortsatt gått på sparlåga till följd av den rådande pandemin.

11 Se även avsnittet ”Nationell riskbedömning 2020/2021” i kapitlet Penningtvätt.

12 Överenskommelse som vilar på lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet (LUS).

13 Financial Action Task Force är en sammanslutning av ett 40-tal länder samt regionala underorganisationer. FATF utfärdar rekommendationer om hur man motverkar penningtvätt och finansiering av terrorism samt utvärderar länder utifrån dessa rekommendationer.

14 I internationella sammanhang benämns finanspolisens funktion Financial Intelligence Unit (FIU).

15 Egmont är en organisation för 166 finansunderrättelseenheter (FIU) som möjliggör säkert utbyte av information, erfarenheter och utbildning inom området bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Finanspolisen stärkte under året samarbetet med Europol generellt genom informationsdelning inom penningtvättsområdet. Under andra halvåret 2021 gällde samarbetet med Europol främst kopplingar till kontantutförelse och medverkan i en nyskapad arbetsgrupp på Europol med fokus på ekonomisk och finansiell brottslighet i ett bredare perspektiv.

Finanspolisens deltagande i SAMLIT 2021 SAMLIT, Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce, är ett initiativ som påbörjades under 2020 där Polismyndigheten och de fem största bankerna i Sverige samverkar. Syftet är att ytterligare förstärka arbetet med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Underrättelseenheten vid Noa representerar Polismyndigheten och de deltagande bankerna är Danske Bank, Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank.

Under året arbetade gruppen med tolv operativa ärenden och fler kommer att initieras under 2022.

Informationsutbytet bygger på den rättsliga grunden om bankernas skyldighet att på begäran av Polismyndigheten lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism (genom den så kallade frågerätten). Finanspolisen, som har i uppdrag att bekämpa

penningtvätt och finansiering av terrorism, har därför under projektets gång spelat en central roll i kontakten och samarbetet med bankerna.

Under 2021 utgjordes SAMLIT av två grupper, en med operativt fokus (Operative Intelligence Group, OIG) och en pilot med strategisk inriktning (Strategic Intelligence Group, SIG).

I OIG samarbetar Polismyndigheten och bankerna kring operativa ärenden med utgångspunkt i konkreta frågeställningar om misstänkta kriminella individer och företag. Under året arbetade gruppen med tolv operativa ärenden och fler kommer att initieras under 2022.

2021 blev startåret för arbetet i den strategiska gruppen, SIG. Inom SIG inleddes olika typer av pilotprojekt som kommer att löpa vidare under 2022. Bland annat etablerades ett forum för att utbyta kunskap och dela information om risker, modus och trender med mera. Gruppen arbetade också fram former för att genomföra gemensamma analysprojekt av strategisk karaktär. Syftet med sådana analyser är bland annat att öka kunskapen om ett visst fenomen eller kartlägga nya tillvägagångssätt. Målsättningen är att den kunskap som genereras i samarbetet även ska nå en målgrupp utanför själva forumet.

SAMLIT har gett goda resultat inom båda grupperna under 2021 och är ett uppskattat samarbete från både bankernas och Polismyndighetens sida.

Ny lagstiftning 2021

De senaste åren har penningtvättsregelverket utvecklats i ett högt tempo. En viktig anledning till det är behovet av att möta de risker som uppkommer med nya typer av verksamheter.

Under 2021 utökades penningtvättslagen¹⁶ till att omfatta fastighetsmäklarföretag och inte bara enskilda fastighetsmäklare. Förändringen innebär att svensk rätt på ett bättre sätt svarar mot kraven i det fjärde penningtvättsdirektivet¹⁷. Nytt var också att fastighetsmäklare och fastighetsmäklar-företag med särskild registrering för hyresförmedling nu räknas till verksamhetsutövarna i penningtvättslagen.¹⁸

Även leverantörer av gräsrotsfinansierings-tjänster¹⁹ blev verksamhetsutövare i penningtvättslagens mening genom en lagändring 2021. Tillägget avser juridiska personer etablerade i Sverige med verksamhet enligt EU:s förordning om gräsrotsfinansiering²⁰.

Förslag på ytterligare åtgärder

Under året presenterades flera utredningar som syftar till att stärka regelverket ytterligare.

I februari 2021 presenterades en promemoria²¹ som innehåller förslag till genomförande av EU:s direktiv om finansiell information²². I promemorian föreslås vilka ytterligare myndigheter som ska få åtkomst till uppgifter om innehavare av konton och värdefack hos institut genom den så kallade Mekanismen (se informationsrutan på nästa sida).

Vidare föreslås hur ett ökat utbyte av finansiell information kan möjliggöras, så att vissa utpekade myndigheter i större utsträckning ska kunna begära och ta del av finanspolisens finansiella uppgifter och analys. Lagändringarna föreslås träda i kraft 1 juli 2022.

Mekanismen kan ge stora effektivitetsvinster och bidra till att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I maj 2021 överlämnade utredningen om stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism²³ sitt slutbetänkande till regeringen. En fråga som utredningen behandlat är möjligheten till ökat informationsutbyte mellan myndigheter och verksamhetsutövare. Det är ett område som är av särskild vikt för finanspolisens arbete (se avsnittet om SAMLIT).

Utredningen konstaterade att bestämmelser om sekretess och annan tystnadsplikt utgör hinder för det informationsutbyte som behövs. Därför föreslår utredningen att det ska införas en möjlighet till särskilt beslutad samverkan i syfte att vidta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Inom den samverkan ska uppgifter som omfattas av sekretess eller annan tystnadsplikt kunna utbytas genom en uppgiftsskyldighet. Polismyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag.

16 Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

17 Europaparlamentets och Rådets direktiv 2015/849.

18 Vad som menas med olika typer av registrering mm framgår av fastighetsmäklarlagen (2021:516).

19 Gräsrotsfinansiering är ett sätt att finansiera projekt, där mindre belopp samlas in från ett större antal personer eller företag.

20 Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2020/1503

21 Ds 2021:5.

22 Europaparlamentets och Rådets direktiv (EU) 2019/1153.

23 SOU 2021:42.

Utredningen föreslår även, i linje med Polismyndighetens hemställan²⁴, att det införs en underrättelseskyldighet respektive en uppgiftsskyldighet för vissa aktörer som inte är verksamhetsutövare i penningtvättslagens mening.

Uppgiftsskyldighet innebär att verksamhetsutövaren på begäran av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen utan dröjsmål ska lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Utredningens förslag är att uppgiftsskyldigheten utökas till att omfatta kreditupplysningsföretag och den med tillstånd att driva clearingverksamhet²⁵ samt

den som till en verksamhetsutövare tillhandahåller en e-legitimationstjänst eller en tjänst avseende mobil överföring av pengar där överföringen sker omedelbart.

Underrättelseskyldighet innebär att en aktör som har upptäckt en omständighet som kan antas ha samband med eller utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism utan dröjsmål ska underrätta finanspolisen om detta.

Den föreslagna underrättelseskyldigheten, som blir en ny bestämmelse i penningtvättslagen, föreslås omfatta den med tillstånd att driva clearingverksamhet.

Vad är Mekanismen?

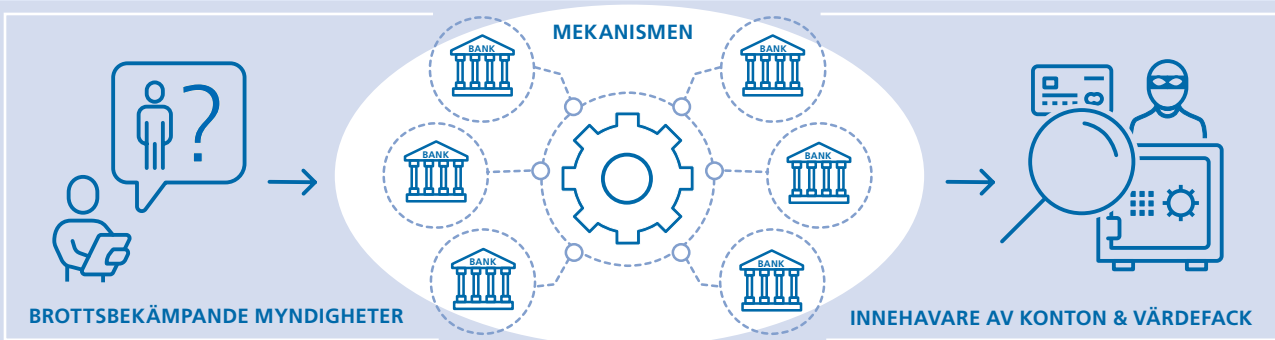
Under 2021 sjösattes den så kallade Mekanismen, som är ett nytt system för information om innehavare av konton och värdefack. Bakgrunden är en lag som trädde ikraft under 2020. Enligt lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem ska uppgifter om innehavare av konton och värdefack vara direkt och omedelbart tillgängliga för sökning genom en teknisk plattform som tillhandahålls av Skatteverket.

Mekanismen gör det möjligt för Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter att snabbt få reda på var personer och företag har konton och värdefack. Tidigare har informationen behövt samlas in genom riktade förfrågningar till enskilda finansiella företag.

Mekanismen kan ge stora effektivitetsvinster och bidra till att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

För att den effektiviteten ska kunna uppnås behöver dock samtliga av de institut som omfattas av regelverket ha anslutit till Mekanismen. Vid utgången av 2021 var den tekniska plattformen i drift men endast ett fåtal institut var uppkopplade och Polismyndigheten hade ännu inte fått möjlighet att ansluta till systemet.

Den operativa nyttan av verktyget kommer därför först under 2022 i takt med att instituten ansluter sig till plattformen och Polismyndigheten kan göra sökningar.

²⁴ Hemställan om författningsöversyn, dnr A540.680/2018.

²⁵ Den med tillstånd enligt 3 § kreditupplysningslagen (1973:1173) respektive 19 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Frågor och svar

? Vad händer med rapporten när den skickas till finanspolisen?

När en rapport kommer in till finanspolisen görs en bedömning av rapporten, tillsammans med annan information som är tillgänglig för finanspolisen. Informationen kan bearbetas och delges till aktörer utanför finanspolisen för att vara en pusselbit i deras arbete.

Den kan också gå vidare till fortsatt handläggning inom finanspolisen. Då görs ytterligare inhämtning från olika källor, vilket kan leda till att information delas med en samarbetspartner eller att en brottsanmälan upprättas. Många rapporter används inte initialt, men sparas i penningtvättsregistret för att kunna tas upp igen om ny information av vikt inkommer.

? När ska vi rapportera till finanspolisen, och vad innebär egentligen "skälig grund för misstanke"?

Bedömningsprocessen kring rapporteringen till finanspolisen ska grunda sig i verksamhetsutövarens kundkännedom och riskbedömningsarbete. Graden av misstanke för att rapportera till finanspolisen är låg, där lagen hänvisar till avvikande transaktioner och beteende från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån sin kundkännedom och de produkter och tjänster man tillhandahåller. Även aktiviteter och transaktioner som inte är avvikande men ändå kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism ska rapporteras.

? Får vi berätta för någon att vi har skickat en rapport till finanspolisen?

Nej, enligt 4 kap. 9 § i penningtvättslagen (2017:630) har rapporterande verksamhetsutövare tystnadsplikt och får inte för kunden eller någon utomstående obehörigen röja att en rapport har skickats in till finanspolisen. Informationen får dock delas med bland annat tillsynsmyndigheter och brottsbekämpande myndigheter samt under vissa villkor inom koncernen och med andra verksamhetsutövare involverade i samma kund och transaktion.

? Ska vi rapportera allt som är avvikande eller som vi inte förstår?

Utgångspunkten är att verksamhetsutövaren ska ha sådan kundkännedom att man kan förstå transaktioner och be-

teenden. Vid transaktioner eller beteenden som man inte förstår ska man därför utföra utökade kundkännedomsåtgärder. Efter sådana åtgärder kan misstankar ibland avskrivs, och ska då inte rapporteras. Andra gånger kan de utökade kundkännedomsåtgärderna ge upphov till starkare misstankar och då ska dessa rapporteras. Är misstankarna tillräckligt starka så att man bedömer att risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism inte kan hanteras bör kundrelationen avslutas, eller i vart fall bör kunden nekas tillgång till de tjänster som missbrukas.

Grundregeln är också att rapporteringen ska ske skyndsamt. Det innebär att man ibland inte kan vidta ytterligare kundkännedomsåtgärder innan rapporteringen. Sådan bör då ske efter rapporteringen, och ligga till grund för fortsatta åtgärder.

? Är en anmälan till finanspolisen en brottsanmälan?

Nej, en penningtvättsrapport och en brottsanmälan är inte samma sak. En penningtvättsrapport har lägre misstankegrad än en brottsanmälan. På grund av den låga misstankegraden är uppgifterna föremål för stark sekretess, och finanspolisen är därför enda aktören som har tillgång till informationen. En brottsanmälan kan dock upprättas av finanspolisen efter att en penningtvättsrapport har bearbetats, om det finns tillräckliga skäl för en sådan anmälan.

Ett genomfört bedrägeri ska polisanmälas. En rekommendation är att den utsatta kunden gör detta direkt på polisens webbplats (polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan) alternativt till polisens telefonnummer 114 14. Därefter skickar verksamhetsutövaren in en rapport om misstänkt penningtvätt som en eventuell följd av bedrägeriet. Hänvisa gärna i denna till brottsanmälan K-nr så att övrig information av vikt från penningtvättsregistret enkelt kan delges förundersökningen.

? Ska vi rapportera när vi väljer att inte genomföra en transaktion?

Ja, enligt 4 kap. 3 § andra stycket i penningtvättslagen (2017:630) ska en rapport göras även om transaktionen inte genomförts. Detsamma gäller om man valt att avbryta en kundrelation på grund av risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Polisen

Utgivare

Polismyndigheten

Produktion

Kommunikationsavdelningen,
Nationell kommunikation

Beställning

Polismyndigheten
Kundcentrum, telefon 114 14
Diarienummer.
A155.051/2022

Upplaga

100 ex

Tryck

Polisens Tryckeri, Stockholm,
April 2022

Grafisk form

Blomquist Communication

Foto

Polismyndigheten, Most photos, Getty

